СМЕТНА ПАЛАТА

press@bulnao.government.bg, www.bulnao.government.bg

Публичните финанси 2020-2025: Разходите за заплати скочили над 2 пъти, увеличават дефицита и дълга

Разходите за заплати за периода 2020-2025 г. са скочили над 2 пъти, като ръстът им изпреварва увеличението на приходите от данъци и икономическия растеж, води до по-голям дефицит и емитиране на нов дълг.

Това констатира одитът на Сметната палата за въздействието на промените в нормативните актове върху държавния бюджет и показателите на Консолидираната фискална програма (КФП) за периода 01.01.2020 - 31.05.2026 г. Той е възложен от Народното събрание и изпратен в определения срок – 30 октомври 2026 г.

Одитираният обект е Министерството на финансите (МФ), като анализираните данни са до 30.06.2026 г.

При одита се установява, че промените в нормативните атове не осигуряват устойчивост на събраните приходи за сметка на постоянното нарастване на разходите за персонал, които заемат основен дял в общия размер на разходите по КФП. Това нарушава баланса на публичните финанси, свива ресурса за инвестиции и налага системно емитиране на дълг, който се трансформира от инструмент за инвестиции в механизъм за покриване на текущи нужди.

1. Приходи

Данъци и осигуровки

Данъчните постъпления и осигурителните вноски формират над 80% от общите приходи в държавния бюджет и представляват най-устойчивия източник на приходи с номинален ръст от 88,8% за периода.

В динамиката на приходите се наблюдават два подпериода:

2021–2022 г.: В условията на инфлация БВП нараства номинално по-бързо от данъчните приходи поради антикризисните мерки (намалени ставки на ДДС, данъчни облекчения и освобождаване от акциз на електроенергия, газ и нефтен газ).

2023–2025 г.: Под влияние на инфлацията и административни мерки (повишаване на осигурителните прагове, минималната заплата и нормативни индексации) растежът на приходите изпреварва икономическия растеж, но не може да изпревари ръста на разходите за персонал.

Неданъчни приходи

Неданъчните приходи нарастват с над 6 млрд. лева (105,5%) - от 5,8 млрд. лв. през 2020 г. до 11,9 млрд. през 2025 г. Но техният дял спрямо БВП остава почти без промяна – от 4,8% през 2020 г. на 5,2% през 2025 г. Основната им характеристика е липсата на трайна тенденция поради зависимостта им от еднократните извънредни постъпления.

Върху тях оказва въздействие дивидентната политика, ежегодно определяна от Министерския съвет по отношение на държавните предприятия и търговските дружества с държавно участие. Предвидим и устойчив ръст обаче показват единствено таксите - държавни, общински, съдебни и най вече пътни, които зависят от икономическата активност.

2. Разходи

За персонал

Отчетените разходи за възнаграждения през 2025 г. нарастват със 114 на сто спрямо 2020г. – от 11,3 млрд. лв. до 24,3 млрд. лв. Този ръст изпреварва с 25,3 процентни пункта увеличението на данъчните приходи, което е с близо 89 на сто. В резултат делът на разходите за персонал спрямо БВП достига 10,73% през 2025 г. при 9,40% в началото на одитирания период. През 2024 и през 2025 г. нарастването им е и над ръста на инфлацията – съответно 14,50 на сто и 16,22 на сто, при инфлация от 2,6 на сто и 3,5 на сто. Тези разходи се интегрират трайно в бюджета.

Концентрация: Над 90,7% от прираста на разходите за заплати е концентриран в 11 ведомства, а над 60% от увеличението е в сектор „Отбрана и сигурност“ (МВР и МО).

Магистратски възнаграждения: Те са обвързани по закон с най-високите заплати в държавата, осигурявайки ръст от 79,66% (увеличение с 551,6 млн. лв.).

Численост на персонала: При спад на населението със 7,13%, щатните бройки на 1000 жители нарастват от 24,70 на 28,32. Заетите длъжности при първостепенните разпоредители се увеличават с 11 835 (+10%) до 129 819, а в общините – с 25 466 (+12,3%) до 232 367.

Незаети щатове: Делът на незаетите бройки е между 5,25% и 7,66%, като те се използват за акумулиране на икономии за последващо увеличение на индивидуални заплати и бонуси.

Капиталови разходи

Капиталовите разходи по КФП бележат номинален ръст от почти 130% – от 5 млрд. лв. през 2020 г. на 11,5 млрд. лв. през 2025 г. Но средният процент на изпълнение спрямо плана е едва 78,1%.

Структурен дял: Капиталовите инвестиции формират между 7% и 12,9% от разходите по КФП (без вноската за ЕС), докато между 87% и 93% от ресурсите отиват за текущи разходи.

Общински инвестиции: Капиталовите разходи на общините нарастват близо 3 пъти - от 824 млн. лв. на 2,3 млрд. лв. Но инвестиционната програма за общински проекти за 2024 и 2025 г. не е била финансово осигурена, което води до неразплатени задължения.

3. Дефицит

Бюджетният дефицит по КФП се увеличава близо два пъти (с 93,3% или 3,3 млрд. лв.) – от 3,5 млрд. лв. през 2020 г. до 6,8 млрд. лв. в края на 2025 г.

През 2020–2021 г. той е провокиран от икономическия спад и плащанията по мерките срещу COVID-19.

През 2022 г. намалява с 65,1% до 1,3 млрд. лв. поради инфлационен ръст на приходите (23,5%), изпреварил този на разходите (17,5%).

През 2023 се покачва над 4 пъти до 5,6 млрд. лв., за да стигне до 6,8 млрд. лева през 2025 г.

4. Държавен дълг и разходи за обслужване

За покриване на дефицитите държавата преминава към ускорено поемане на нов дълг, като той нараства над два пъти – от 14,06 млрд. евро през 2020 г. до 31,43 млрд. евро през 2025 г., а за 2026 г. се очаква да достигне 37,7 млрд. евро.

Съотношение спрямо БВП: от 22,5% през 2022 г. на 29,9% през 2025 г. и се очаква да достигне 31,3% през 2026 г.

Разходи за обслужване: Общите разходи по обслужването нарастват над 2,5 пъти – от 1 млрд. евро през 2020 г. до над 2,53 млрд. евро през 2025 г.

Рефинансиращ риск: През следващите 10 години подлежат на рефинансиране над 12 млрд. евро стари емисии. Замяната на тези нисколихвени облигации (1–2%) с нови при по-високи лихви оскъпява обслужването.

Заключение

За да се гарантира дългосрочната фискална устойчивост на страната, Сметната палата подчертава необходимостта от навременна фискална консолидация - стратегическо намаляване на държавните разходи и/или увеличаване на данъчните приходи, съчетана с мерки за стимулиране на икономиката.

Към министъра на финансите е отправена една препоръка.

Одитният доклад може да намерите на следния линк:

https://www.bulnao.government.bg/bg/documents/17965/OD_MF_NS_1026.pdf